

REFLEKSJONSNOTAT

OPPLÆRINGSDELEN PH.D.-STUDIET

Stig Eidissen, stipendiat

JUR-8001

Rettsvitenskapens svenneprøve, rolle og etikk.

1. Kurset

Kurset omhandlet artikler som problematiserte innholdet i fremtidens doktoravhandlinger i rettsvitenskap, og artikler som problematiserte rettsvitenskap som fenomen og begrep. Videre ble «rettsdogmatisk metode», «juridisk metode» og forskningsetikk problematisert og diskutert. I tillegg ble forskerhverdagen gjennomgått.

2. Rettsvitenskap

2.1. Læringsutbytte

Diskusjonen av rettsvitenskap var nært knyttet til diskusjonen av juridisk metode. Likevel oppfatter jeg diskusjonen til rettsvitenskap som et særskilt læringsutbytte fra seminaret. Rettsvitenskapen ble særlig annet diskutert av Sandgren og Efterstøl-Wilhelmsson. Sandgrens tema i artikkelen er om fremtidens doktoravhandlinger i rettsvitenskap. Ph.D-studier oppfatter Sandgren som en utdanning til å bli forsker innenfor rettsvitenskapen. Hele artikkelen gir derfor uttrykk for Sandgrens syn på rettsvitenskapens innhold og rolle.

Sandgren viser at begrepet rettsvitenskap fyller ulike undergrupper; tradisjonell rettsdogmatikk, rettsanalytiske arbeider, rettsteori, utenomrettslige teorier og metoder og empirisk orienterte arbeid. Sandberg peker på utfordringer med å knytte bånd mellom rettsteorien, rettsvitenskapen og det praktiske rettslivet. Han peker samtidig på at det bør være en realistisk målsetning for

fremtidens avhandlinger at de bidrar til fordypning og teoretisering som kan omformes til rasjonelle beslutninger i det praktiske rettslivet.

Efterstøl-Wilhelmsson beskriver hvordan rettssamfunnet er blitt komplekst og pluralistisk. Konsekvensen er at analyser av hva som er «gjeldende rett» - innholdet i rettsreglene – ofte kommer til kort. Analysene må være bredere, og til dels er det sentrale å få frem hvilke hensyn som er relevante, og hvilke verdier som står på spill.

2.2. Konsekvenser for egen avhandling

Det er interessant å se hvordan andre rettsforskere resonnerer rundt konseptet rettsvitenskap. Det viser også at innenfor rettsvitenskapen kan man ha flere forskjellige metodiske tilnærminger. Den mest nærliggende er alminnelig rettsdogmatisk metode. Men bevissthet rundt de øvrige åpner for å benytte disse. Å vite når man er utenfor det som tradisjonelt anses som «rettsdogmatikk», og over i en annen sjanger av rettsvitenskapen, sørger også for at jeg i min avhandling kan få frem når jeg benytter en annen metode.

3. Begrepene «rettsdogmatisk metode» og «juridisk metode»

3.1. Læringsutbytte

Flere artikler problematiserer begrepet «vanlig juridisk metode», innholdet i juridisk metode og rettsdogmatikk. Det sentrale, og omforente budskapet, er at det ikke foreligger noen enhetlig definisjon på begrepene, og at de kan ha et variabelt innhold.

3.2. Konsekvenser for egen avhandling

Først og fremst er konsekvensen av læringsutbyttet at det er behov for en analyse og konklusjon på metodiske forutsetninger for eget arbeid. EØS-retten står i et unikt forhold til alminnelige regler om tolkning; som traktattekster skal den i utgangspunktet tolkes etter folkerettslige regler. EFTA-domstolen har imidlertid adoptert EU-domstolens metode. I norsk rett har Høyesterett egne metodiske forutsetninger ved tolkningen av EØS-avtalen.

4. Forskningsetikk og forskerhverdagen

4.1. Læringsutbytte

Zahles redegjørelse av forskningsetikk er en kasuistisk gjennomgang av ulike valg som må treffes i forskerhverdagen – fra valg av tema og utover i arbeidet. Markus Hoel Lie gjennomgikk mer praktisk hvordan man kunne innrette en forskerhverdag for å lykkes med å få sin egen PhD-avhandling godkjent.

4.2. Konsekvenser for egen avhandling

Zahles artikkel, Hoel Lies foredrag og diskusjonen i gruppen ga grunnlag for refleksjon rundt etiske problemstillinger som oppstår i avhandlingsarbeidet. I tillegg ga Hoel Lie en del konkrete råd for å gjøre avhandlingsarbeidet mest mulig håndterlig. Dette var nyttige innspill å ha med seg, særlig da vi fikk dette tidlig i skriveprosessen. Diskusjonen ga også større bevissthet rundt det å delta i den offentlige debatten under forskertittelen – hva dette medfører, og også i hvilke situasjoner det ikke er tilrådelig.

JUR-8002

Rettsvitenskapens vitenskapsteori

1. Kurset og pensum

Temaet for kurset var rettsvitenskapens vitenskapsteori. Emnet ble belyst gjennom en rekke artikler og enkeltkapitler fra verker som på ulike måter drøftet, redegjorde, analyserte eller belyste rettsvitenskapens vitenskapsteori. To av artiklene var mer praktisk orienterte på konkret skrivning (Schaumborg-Müller og Sandgren), men ga likevel grunnlag for vitenskapsteoretisk refleksjon.

2. Læringsutbytte

Både det skriftlige materialet og diskusjonene dreide seg om ulike vitenskapsteoretiske syn på rettsvitenskapelig aktivitet. Forkunnskapene for å sette seg inn i disse var en viktig del av læringsutbyttet. Det gjaldt blant annet repetisjon av tidligere pensum på studiet som vitenskapsfilosofi for jurister og rettsfilosofi.

Et spørsmål som særlig Schaumborg-Müller og Evald diskuterte, var i hvilken grad og på hvilken måte rettsvitenskap kan anses som en vitenskap. Teorien her er at rettsvitenskap både er en

vitenskap, og en disiplin innenfor vitenskapen, men at grensedragningen i begge dimensjonene her er uskarpe.

Et mer gjennomgående tema i alle diskusjoner var forholdet mellom rettsvitenskap som akademisk disiplin, og den praktiske jussen. Den praktiske jussen kan i denne forbindelse likestilles med rettsdogmatikken. De fleste forfattere forfektet et syn på at rettsvitenskapen må være noe mer enn rettsdogmatikken. Men på hvilken måte dette skal skje, og hvor grensene deretter må trekkes, var det delte oppfatninger omkring. Blant annet mener flere forfattere at rettsvitenskapen må utgjøre et normativt korrektiv til den praktiske jussen. Også her er det uklart hva grunnlaget for et slikt normativt korrekt skal være, og hvor grensene går.

Sist var det et par praktiske innslag fra Schaumberg-Müller om typiske svakheter i stipendiat-avhandlinger, og hos Sandgren om teoribygging i rettsvitenskapen. Disse ga praktiske innspill til skrivingen, samtidig som de også må sies å forutsette at rettsvitenskapen er noe mer enn den rene rettsdogmatikken.

3. Hvordan læringsutbyttet kan brukes i avhandlingsarbeidet

Teksten til Schaumberg-Müller har umiddelbar nytte i å gi ekstra oppmerksomhet på de områdene hvor avhandlinger ofte kritiseres. Dette gjelder både innslag av komparativ rett, rettsteori og særlig struktur og overordnet tema. Behovet for arbeid med struktur og overordnet problemstilling er også fremhevet av Håkan Andersson i «Stilövningar samt förberedande tankar om den glade vetenskapen» fra JUR-8004. Dette er også noe Sandgren understreker betydningen av i hans artikkel. Dette er noe jeg kommer til å bruke aktivt i mitt eget arbeid.

De vitenskapsteoretiske diskusjonene understreker betydningen av å selv ha klarhet hva man legger i begrep som rettsdogmatikk og rettsvitenskap. Det understreker også betydningen av å klargjøre egne vitenskapsteoretiske forutsetninger i den grad disse styrer fremstillingen. Det viser også at det er viktig å klargjøre når man eventuelt går utenfor den rettsdogmatiske metode, grunnlaget og begrunnelsen for et slikt valg, og mer presist hvilken metode det i så fall er som da skal brukes. Kurset har gitt bevissthet rundt dette valg og innsikt i mulige valg som her kan tas. Videre refleksjon og studier vil være nødvendig for å gjøre selvstendige valg knyttet til min egen avhandling. Dette gjelder enn mer fordi min avhandling innenfor EØS-retten ikke er omfattet av metodediskusjoner som gjelder alminnelig intern rett, og også kan stå i en annen stilling til rettsfilosofiske diskusjoner.

JUR-8003

Rettsvitenskapelige metoder / Legal Science Methods

Kurset omhandlet nasjonale og internasjonale perspektiver på rettsvitenskapelige metoder. Dette gjaldt særlig de ytre grensene for rettsvitenskapen, og bruken av tverrdisiplinære metoder innenfor rettsvitenskapen. Kurset ga innsikt i hvordan rettsvitenskapen er noe mer enn rettsdogmatikk i snever forstand (retten slik den kommer til uttrykk i domstolene og det praktiske rettsliv for øvrig). Det var en rekke perspektiver som var nyttig å ha som bakgrunnskunnskap for eget avhandlingsarbeid.

JUR-8004

Rettsvitenskapelig avhandlingsskriving og kommunikasjon

1. Kurset

Kurset omhandlet avhandlingsskriving og forskningsformidling. Avhandlingsskrivingen handlet i stor grad om henvisninger (fotnoter), generelt om rettsvitenskapelig forskning og den praktiske siden av skriveprosessen.

2. Henvisninger / fotnoter

2.1. Læringsutbytte

Delen som gjaldt henvisningspraksis tok opp en rekke spørsmål rundt bruken av fotnoter. Dette gjaldt blant annet når en henvisning er påkrevd, altså skillet mellom hva som er allment kjent og/eller akseptert, og hva som krever belegg i kilder. Videre ga kurset anledning til å drøfte over de forskjellige formål bruk av fotnoter kunne ha. Dette gjaldt blant annet å vise at forskning eller argumentasjon var hentet fra en annen forsker. Videre kunne formålet være å få autoritativ ryggdekning for egen forskning. Et annet formål var å ta avstand fra forfattere, eller å nedrangere verdien av forskningen. Videre kunne formålet være å hjelpe andre i sin egen forskning. Det var

også pekt på at henvisninger kunne brukes strategisk. Dette gjaldt særlig å henwise til forfattere som man kunne anta kunne komme i bedømmelseskomiteen for egen avhandling.

Artiklene og diskusjonen gikk ikke særlig langt i når de ulike teknikker var hensiktsmessig. Fokuset var hovedsakelig en bevisstgjøring av de ulike måter fotnoter kunne brukes på, slik at man senere var i stand til å gjøre egne refleksjoner og egne bevisste valg rundt dette.

I henhold til emnebeskrivelsen skulle man tilegne seg kunnskap om den formelle utformingen av skriftlige juridiske tekster. Dette var krav som gikk dels på forholdet mellom bruk av overskrifter, brødtekst, petitavsnitt og fotnoter. Som det fremgår ovenfor var fokus på fotnoter. De øvrige tema ble ikke belyst på seminaret.

2.2. Hvordan læringsutbyttet kan brukes i avhandlingsarbeidet

Bevissthet rundt bruk av fotnoter er særdeles viktig. Den fremste grunnen til dette er nok de faglige og etiske krav til henvisninger. Plagiering vil medføre at avhandlingsarbeidet ikke godkjennes. For eget vedkommende er imidlertid henvisning til annen litteratur noe jeg uten videre sørger for. Mitt viktigste utbytte fra dette er i stedet at jeg har et grunnlag for bedre refleksjon rundt når en henvisning er nødvendig. For omfattende bruk av fotnoter kan også være et problem. En grunn er at det tar unødig plass i fremstillingen. Viktigere er det nok at overbruk av fotnoter tåkelegger hva som er reelle, påkrevde henvisninger, og hva som er overflødige henvisninger til banaliteter.

Et annet utbytte er at jeg har fått en forståelse for at bruk av fotnoter kan tolkes på forskjellige måter. Zahle beskriver en rekke negative fortolkninger bruk av fotnoter kan åpne for, som jeg tidligere ikke har vært bevisst. Det gjør at jeg i større grad kan unngå at mine egne fotnoter blir misforstått som «spark» eller «nedvurdering» av andre forskere. I den grad jeg er uenig med andre forfattere, vil jeg bestrebe meg på å få dette forklart i teksten, og ikke at det skal insinueres gjennom snedig bruk av fotnoter.

3. Generelt om rettsvitenskapelig forskning

3.1. Læringsutbytte

Denne delen var beskrevet i Zahles «At forske ret» kapittel 17 og 18. Kapittel 17 handler om forskerens kamp for anerkjennelse. Zahle knytter dette blant annet til produksjonskrav, kritikk innenfor forskningen, forutsetningen om uenighet som ofte ligger implisitt i kravet til originalitet,

forskningens individuelle natur og vitenskapens endrende rolle i samfunnet. Zahle maner til refleksjon rundt hvordan man oppfatter og håndterer kritikk. I kapittel 18 reflekterer Zahle over ulike måter etiske spørsmål kan oppstå i rettsvitenskapelig forskning. I kapittelet blir det blant annet diskutert på hvilken måte et forskningsfellesskap kan forsøke å ensrette seg, og å holde nede de som kritiserer eller kommer med avvikende faglige oppfatninger.

På seminaret diskuterte vi rundt i hvilken grad henvisningsstatistikk kunne brukes for å vurdere rettsvitenskapelig forskning. Det ble blant annet nevnt at antall henvisninger berodde på en rekke andre faktorer enn kvaliteten i forskningen. Det ble også nevnt at innenfor jussen var et annet datasett i hvilken grad domstolene henviste til litteraturen.

3.2. Hvordan læringsutbyttet kan brukes i avhandlingsarbeidet

Diskusjonen på seminaret var interessant, men jeg festet meg ikke umiddelbart ved noe jeg selv måtte merke meg til eget arbeid. I ettertid har jeg imidlertid tenkt at henvisningsstatistikk kan benyttes for egen del for å se hvilke arbeider på EU-retten som er ansett som de sentrale av forskerfellesskapet. I og med at EU-retten forskes på over hele Europa, er det tale om en uoversiktlig mengde artikler og monografier. I den grad henvisningsstatistikk er tilgjengelig, kan jeg derfor få visse holdepunkter for hvilke verk som anses relevante å sitere. Det vil også si meg en del om hvilken litteratur jeg selv må ha god kjennskap til. Jeg forventer at dette vil være nyttig i det videre avhandlingsarbeidet.

4. Den praktiske delen av skriveprosessen

4.1. Læringsutbytte

Det skandinaviske pensum var her tre svenske artikler, hvor hver ga en enkelt forfatters personlige synspunkter på den praktiske skriveprosessen. Disse var basert på egne erfaringer. Artikkene ga konkrete råd rundt hvordan man skal legge opp en skriveprosess. En forfatter (Andersson) fokuserte på at avhandlingsarbeid krevde at man tilegnet seg ferdigheter utover det jusstudiet ga. Dette gjaldt særlig en større bevissthet rundt betydningen av språk og begreper. Diskusjonen på seminaret gikk særlig på hvordan man skulle oppnå originalitet, og hvordan man kunne arbeide frem selvstendighet både i struktur og i resonnement. Vi diskuterte også hvordan man skulle sette seg inn i et område og arbeide med litteratur for å ha den klar til senere.

4.2. Hvordan læringsutbyttet kan brukes i avhandlingsarbeidet

Det var flere nyttige råd i artiklene, og jeg blir nok å gå tilbake til disse senere. I tillegg vil jeg nok også lese de øvrige artiklene i samlingen, og kanskje også resten av Zahles bok. Betydningen av bevissthet rundt selvstendig struktur var en viktig påminnelse. Håkan Anderssons tips til skrivestil var inspirerende, og Andersson demonstrerer i egen tekst hvordan et godt og engasjerende språk selger budskapet til leseren. Det var ellers gode konkrete råd til hvordan man legger opp skriveprosessen. Generelt sett var det nyttig å se at de tre svenske forfatterne hadde akkurat de samme utfordringer som man selv står overfor.

5. Forskningsformidling

5.1. Læringsutbytte

Artiklene som ble gjennomgått var blant annet et kapittel fra Zahle, forskningsetiske retningslinjer og fakultetenes media og formidlingsstrategi. Journalist og PR-rådgiver Oddny J. Johansen holdt et innlegg om hvordan man som forsker kunne trenge igjennom i mediabilet. Konkrete tips her var blant annet bevissthet rundt målgruppen for det man ønsket å få frem, hvem innenfor en mediebedrift man burde forsøke å etablere kontakt med, hvordan få kontakt med journalister og hvordan håndtere en forespørsel fra journalist om kommentar. Det ble tid for spørsmål fra deltakerne til Johansens innlegg.

5.2. Hvordan læringsutbyttet kan brukes i avhandlingsarbeidet

Det ble gitt flere gode og konkrete tips som vil være nyttige dersom jeg behøver å få kontakt med en journalist for å utarbeide en nyhetsartikkel. Min egen vurdering er at kronikkinnlegg som regel er den best egnede måte å formidle forskning på, både fordi dette gir god eksponering (eks. side tre i Nordlys), man får kontroll på stoffet, og avisene jevnt over har et ønske om gode faginnlegg fra forskere. Denne typen formidling ble ikke gjennomgått i stor grad. I den grad man ønsker å komme, eller kommer, i inngrep med en journalist for å få en nyhetsartikkel, var det mange gode råd fra Johansen å ta med seg videre.

JUR-8005

Seminar om internasjonal rettsvitenskap

1. Kurset

Kurset var delt i to bolker, hvor den første omhandlet internasjonal rett og metodemessige utfordringer. Den andre bolken omhandlet folkerettslig metode, globalisering og fragmentering av folkeretten.

2. Læringsutbytte

Kurset gikk dypt inn i aktuelle diskusjoner i den internasjonale rettsvitenskapen, og man ble kjent med sterke meningsutvekslinger mellom ulike autoriteter innen den internasjonale retten. Dette gjaldt særlig spørsmål knyttet til jus cogens, fragmentering, og universalisme i internasjonal rett.

3. Hvordan læringsutbyttet kan brukes i egen avhandling

Konseptet «policy oriented jurisprudence» fremstod som potensielt egnet til egen avhandling. Enten som et særskilt analyseverktøy, eller som et utgangspunkt for vurderinger knyttet til struktur og formulering av problemstillinger i egen avhandling.

JUR-8006

Nasjonale og internasjonale konferanse og nettverksbygging

1. Kurset

Kurset består av to deltakelser på DNDS, og deltakelse ved internasjonale konferanser på fem dager totalt. DNDS har en fastsatt innhold, mens de internasjonale konferansene velger man selv. Dermed er det stor grad av frihet i å velge innhold på denne delen av opplæringen. I tilknytning til konferansen i Trier november 2017 leste jeg «EU State Aid Control – Law and Economics» (Werner & Verouden) kapittel 1 -6 som bakgrunnskunnskap for generelle statsstøtteemner som ble behandlet på konferansen (ca 200 sider). I tillegg leste jeg Kommisjonsavgjørelsene for Fiat,

Starbucks og Apple om tilbakebetaling av ulovlig statsstøtte, da dette var et sentralt tema for konferansen.

2. Læringsutbytte

Læringsutbyttet er omfattende, både fra DNDS og fra de internasjonale konferansene. DNDS ga hovedsakelig en bredere forståelse av de vitenskapelige rammene og utfordringene for juridiske phd-avhandlinger, samt nettverksbygging. Internasjonale konferanser har delvis vært bestått av det samme, og delvis bestått av konferanser særlig rettet mot fagfeltet som mitt eget avhandlingsarbeid gjelder.

3. Hvordan læringsutbyttet kan brukes i egen avhandling

Nettverksbyggingen fra internasjonale konferanser har vært nyttig, og gitt kontakter og innspill i forbindelse med eget avhandlingsarbeid. I tillegg har deltakelse på fagspesifikke konferanser gitt en bedre forståelse av gjengs tankesett innenfor fagområdet statsstøtte – selv om det også her er store variasjoner ut i fra erfaringsbakgrunn, nasjonalitet mv. Med dette sikter jeg blant annet til forståelsen av rettsavgjørelser på dette området – eksempelvis at det er rimelig stor konsensus om at en rekke spørsmål ikke nødvendigvis er avklart på tilstrekkelig vis per dags dato, og at det derfor både er rom for og nødvendig med en kritisk og drøftende lesning av rettspraksis.